

level of creativity in the educational activity. It has been proved that the lower indicators of autonomy, the more probable is the development of risk exposure, difficulty in cognition of new and flexibility in solving creative problems.

It has been found that among the indicators of creative thinking there are differences in their manifestation depending on the level of professional training. Thus speed as an indicator of person's creative productivity is one of the least developed abilities of graduate students. However, the originality in their work is significantly different by a degree of manifestation compared with students of the initial rate. So, the lack of responsiveness and creative activity in the last year of study at the university is compensated by sophistication of one of the most important indicators of creativity – originality.

The specificity of training of psychologists and consultants has been determined. The need of development of a model of creativity among the future psychologists and consultants during professional training has been emphasized.

Key words: *psychologist and consultant, creativity, creation, creative thinking indicators: speed, flexibility, originality is developed.*

Дворніченко Лариса Леонідівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренкаю, м. Суми.

УДК 159.922.76

Железнякова Ю.В.

АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ЯК НАСЛІДОК СУБ'ЄКТИВНОГО ПОЧУТТЯ САМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

На даний час в Україні, у зв'язку із змінами у суспільній свідомості, зріс інтерес до вивчення почуття самотності як однієї з причин відхилень у поведінці дітей та підлітків, викликаних збільшенням груп ризику серед них, розширенням соціально дезадаптованого прошарку населення, обтяженого проблемами відчуженості і самотності, внаслідок чого зростає ймовірність різних проявів у них адиктивної поведінки.

Немає єдиної думки не лише про причини виникнення підліткової самотності, але і про саме існування такого явища як підліткове почуття самотності. Будучи однією з найменш адаптованих і соціально незахищених груп, підлітки часто стикаються з невизначеністю, невпевненістю, тривожністю. Результатом цього став вихід на перший план у ряді інших психолого-педагогічних проблем, проблеми підліткового почуття самотності і його впливу на формування адиктивної поведінки. Це означає, що перед фахівцями стоїть завдання виявлення групи ризику неповнолітніх – тобто тих, хто з високою часткою ймовірності може почати зловживати алкоголем або наркотиками. Виділяється значна кількість біологічних, психологічних, соціальних факторів, які, як правило, описуються окремо один від одного без урахування їх взаємного системного і динамічного впливу на формування адиктивної поведінки, що не дозволяє цілісно і системно оцінювати усі ймовірні ризики формування адиктивної поведінки.

У зв'язку з цим, особливого значення набуває дослідження виникнення і розвитку адиктивної поведінки як наслідку почуття самотності у підлітковому віці, бо саме це почуття є найбільш вразливим і нестабільним до сприйняття соціальних впливів, викликаних низкою протиріч, властивих цьому віку.

Ключові слова: самотність, адиктивна поведінка, підліток, свідомість, відчуження.

Постановка проблеми. У психології і педагогіці феномен почуття самотності в основному розглядається як стан ізоляції, психічного відчуження. У багатьох дослідженнях підліткового віку почуття самотності позначається як особливість цього періоду і лише невелика частина робіт розглядає суб'єктивне почуття самотності підлітків як спеціальний предмет дослідження. Немає чіткого розуміння наявності такого феномену як підліткова самотність і його впливу на формування адиктивної поведінки у підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При наявності достатньої кількості робіт, присвячених проблемі самотності (Р. Торо, С. К'еркегор, М. Гайдегер, Е. Фромму, К. Роджерсу, Л. Пепло, Р. Вейс, Р. Зилбург, В. Бебстужева-Ладу, О. Кузнецов, В. Лебедев, Ю. Швалб, С. Корчагіна), приділялася недостатня увага проблемі підліткового почуття самотності. Недостатньо вивченим залишається вплив почуття самотності на формування особистості, як на ранніх етапах розвитку, так і в підлітковому віці, вплив почуття самотності на формування адиктивної поведінки у підлітків.

В. П'ятицька у своїх дослідженнях в галузі вивчення причин формування адиктивної поведінки вказує, що практично у всіх дослідженнях вивчаються люди з уже сформованими залежностями, що саме по собі може поставити під сумнів істинність у вивченні причин виникнення адиктивної поведінки. Цінність нашого дослідження полягає в тому, що дослідження стосувалося раннього підліткового віку, коли адиктивна поведінка не сформована остаточно.

Мета статті – представити результати теоретичного аналізу формування адиктивної поведінки як наслідку впливу суб'єктивного почуття самотності на підлітків.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Термін «адиктивна поведінка» був запропонований американським дослідником В. Міллером (1984). За словником В. Зінченко «адикція» трактується як нав'язлива потреба, яку людина відчуває, що сприяє певній діяльності, спрямована на відхід від реального життя шляхом зміни стану своєї свідомості.

Пізніше, як зазначають І. Пінчук і Н. Пихтіна, адиктивна поведінка у психолого-педагогічній практиці означає ситуації, які пов'язані зі зловживаннями різноманітними речовинами, які змінюють психо-фізичний стан особистості ще до сформованості залежності від них.

Зарубіжні дослідники (М. Jakob [4], R. Kanai [5], M. Mahler [6], L. Murphy [7], M. Nowak [8], Z. Ong [9], C. Rogers [10], D. Russell [11; 12] та ін.) розглядають адиктивну поведінку як специфічний взаємозв'язок генетичних, психологічних і соціальних рівнів розвитку дитини.

Адиктивна поведінка розглядалася в роботах таких авторів: Т. Донських, Ю. Клейберг, В. Ковальов, Л. Кокорєва, В. Малигін, В. Менделєвіч, І. Петроки, Я. Пискарєв, А. Сиротюк, А. Єгоров та ін.

Зокрема І. Пінчук і Н. Пихтіна виокремили ряд факторів, які детермінують адиктивну поведінку підлітків, а саме: недостатність або відсутність позитивного емоційного контакту з батьками; індивідуально-типологічні особливості особистості (тип характеру, темпераменту, акцентуації, патохарактерологічні особливості); негативний соціально-психологічний статус у групі, до якої належить підліток; негативна молодіжна субкультура; стрес та інформаційні перевантаження; незайнятість, відсутність стійких пізнавальних інтересів.

До причин виникнення адиктивної поведінки дослідники цієї проблеми відносять: уникнення сильних афектів (С. Даулінг); низьку самооцінку (А. Адлер); низьку духовність (В. Франкл); уникнення фрустрацій (Т. Шибутані, С. Кулаков).

Погляд на проблему адиктивної поведінки висловлює у своїх дослідженнях Г. Золотова, яка обґрунтовує цю проблему з трьох позицій: філософського підходу, соціально-психологічного і поведінкового.

Філософський підхід до проблеми адиктивної поведінки полягає в тому, що певною мірою кожна людина від чогось (когось) залежна, але в контексті розуміння адиктивної поведінки мова йде про залежність від надлишку.

Соціально-психологічний підхід розглядається як засіб досягнення суб'єктивно приємних емоційних станів фармакологічними і нефармакологічними шляхами.

Поведінковий підхід до трактування поняття адиктивної поведінки визначає як такий, що спрямований на розвиток поведінкових стратегій уміння оцінювати стресові або проблемні ситуації, процеси ухвалення рішень, ресурсів особистості й середовища, розвиток особистісних і середовищ них ресурсів (формування стійкої Я-концепції, розвиток емпатії, інфернального локусу контролю, сприйняття соціальної підтримки, удосконалення і підвищення ефективності різних стратегій поведінки в стресовій ситуації, навчання соціальним навичкам).

В. Король дійшла висновку, що бажання підлітка змінити психічний стан штучним хімічним шляхом виникає за умови затяжної ситуації незадоволення життєво важливих соціальних потреб [2].

В. Король пропонує схему виникнення адиктивної поведінки і показує, що адиктивна поведінка формується поступово й зумовлена низкою чинників, серед яких першочерговими стають помилки в системі виховання і спілкування з підлітками.

Як стверджують І. Двойменний і В. Лемков, людина стає безпорадною перед своїми пристрастями, вольові зусилля слабшають і не дають можливості неповнолітнім протистояти адикції.

В. Ковальов, В. Малигін адиктивну поведінку підлітків розглядають як одну із форм прояву специфічних підліткових або ситуативно-особистісних поведінкових реакцій. Адиктивна особистість у своїх спробах шукає свій універсальний, але односторонній спосіб виживання – відхід від проблем. Це означає, що природні адаптаційні можливості адикта порушені на психофізіологічному рівні.

Першою ознакою цих порушень є відчуття психологічного дискомфорту. Такі люди (підлітки, зокрема) мають схильність до фрустраційного стану і як спосіб відновлення психологічного комфорту вибирають адикцію, прагнучи штучної зміни психічного стану, отримання суб'єктивно приємних емоцій. Такий спосіб боротьби з реальністю закріплюється в поведінці підлітка (у даному контексті) і стає стійкою стратегією взаємодії з дійсністю, як доводять І. Двойменний і В. Лемков. Рівень

тяжкості адиктивної поведінки може бути різноманітним – від практично нормальної поведінки до важких форм біологічної залежності, яка супроводжується вираженою соматичною і психічною патологією.

Н. Сирота виділяє загальні ознаки адиктивної поведінки: стійке прагнення до зміни психофізичного стану; адиктивна поведінка являє собою безперервний процес формування і розвитку адикції (залежності); характеризується циклічністю.

Бездуховність, відсутність сенсу життя, нездатність прийняти відповідальності за своє життя на себе – ці та інші сутнісні характеристики людини, вірніше, їх деформації, безсумнівно, є наслідками адиктивної поведінки, які в свою чергу сприяють збереженню адикції.

О. Климишин відзначає, що «духовність потенційно унеможливує будь-яку залежність, робить людину спроможною піднятися над біологічним і соціальним. На сьогодні питання розвитку духовності кожної людини зокрема (починаючи, передусім, із сім'ї) вбачається нами як єдиний можливий шлях подальшого функціонування людства».

Однією з особливостей індивіда зі схильністю до адиктивної форми поведінки є неузгодженість психологічної стійкості у випадках повсякденних відносин і криз. У нормі, як правило, психічно здорові люди легко («автоматично») пристосовуються до вимог повсякденного життя і переносять кризові ситуації. У адиктивної особистості активізується феномен «необхідності гострих відчуттів», який характеризується спонуканням до ризику, обумовленим досвідом подолання небезпеки як доводять А. Антонов і В. Медков, В. Менделєвіч, Н. Бугоріна і Е. Дедков, В. Петровський і М. Полева та ін.

У виникненні адиктивної поведінки мають значення особистісні особливості і характер середовищних впливів. Особи, які не здатні переносити дискомфортні стани, що виникають у повсякденному житті, більш схильні до ризику появи адиктивної фіксації. Такий ризик, як довели, зокрема, Ю. Клейберг, Л. Кокорева, І. Петроки, Я. Пискарьов, А. Сиротюк [1] та ін. може збільшуватись при зустрічі з важкими, соціально несприятливими, психотравмуючими ситуаціями, наприклад, розчарування в житті, розпад сім'ї, втрата роботи, соціальна ізоляція, втрата близьких або друзів, різка зміна звичних життєвих стереотипів і т.п.

Для осіб з адиктивною поведінкою характерна ілюзія контролю своїх адиктивних реалізацій. Адикти переконують інших, передусім самих себе, в тому, що в будь-який час вони, з одного боку, можуть, вдаючись до адиктивного догляду, зняти напругу, забути про неприємності, з іншого – при бажанні припинити адиктивну реалізацію.

Патологічна адиктивна поведінка має досить чітку структуру. В її основі лежать ранні дитячі порушення Его і низька толерантність до фрустрації. Роботи З. Фрейда, О. Вейнінгейер, Д. Віннікотта, Н. Водоп'янова, М. Маллер, Я. Гилинський, Я. Гирич, Л.Гримак, Р. Шниц переконливо свідчать про те, що розвитку дитини шкодить нездатність матері розуміти і задовольняти її базові потреби. Дитина, відчуває голод або потребу в теплі (дотику матері), і якщо не отримує бажаного, відчуває крах свого світу. Якщо ця ситуація повторюється, то дитина починає сприймати світ як ненадійний і ворожий, а себе – як слабку, вразливу істоту. Запобігти розпаду своєї особистості немовля здатне тільки через зовнішній об'єкт (так як його власне Его ще не структуроване) – через матір. Але якщо мати не здатна надати достатній захист, дитина шукає об'єкт, здатний її замінити.

Л. Виготським також було встановлено, що недостатня включеність у соціум з раннього дитинства є основою для довгострокових і негативних наслідків у підлітковому віці, які проявляються у першу чергу у поведінці.

А. Захаров виділяє три типи неправильного виховання:

1. Відкидаюче, яке полягає або в надмірній вимогливості, жорсткій регламентації і контролю за дітьми, або у нестачі контролю та потуранні.

2. Гіперсоціалізує, яке виникає на ґрунті підвищеної тривожності за здоров'я дітей, успіхи у навчанні, надмірну занепокоєнні про їх майбутнє.

3. Егоцентричне, спостерігається в сім'ях з низьким рівнем відповідальності. Цієї думки дотримується і М. Клеє.

М. Кондрат'єв, Т. Мішина, Ц. Короленко і Т. Донських виділяють типи сімейних взаємостосунків, що призводять до розвитку адиктивної поведінки підлітків: батьки, як правило, не мали часу для спілкування з підлітками з раннього віку; батьки могли бути носіями адиктивної поведінки; в сім'ї переважали стосунки один з одним як з об'єктом для маніпуляції.

Дж. Уайнхольд і Б. Уайнхольд досліджували причини, які перешкоджають у побудові повноцінних близьких стосунків батьків з дітьми, і встановили – це травми розвитку, отримані в дитинстві через відсутність батьківського піклування (ігноруються дитячі потреби, інтереси; насильство або занедбаність у перші два роки, порушення нормальної послідовності розвитку; невеликі щоденні розриви емоційного зв'язку між матір'ю і дитиною; брак розуміння потреб дитини та ін.

Достатньо серйозною проблемою у підлітковому віці є комп'ютерна залежність. Вона деякими дослідниками називається хворобою XXI сторіччя (В. Ходан, В. Богуш). На небезпеку щодо комп'ютерних ігор молодших підлітків наголошує А. Войскунський, А. Церковний, К. Янг. Вони зазначають, що комп'ютерна залежність розвивається швидше, ніж алкоголізм.

М. Хохонов зазначає, що у підлітка, у якого не обмежений доступ до комп'ютеру та Інтернету, відбувається зовсім інше формування особистості, часто людина в спілкуванні через Інтернет і у звичайному житті – це дві різні особистості, що призводять до внутрішньо особистісних конфліктів. Не меншу загрозу виникнення адиктивної поведінки становить поширення серед підлітків вживання наркотичних речовин.

Є. Бахадова, С. Березін, К. Лисецький, Є. Неведомська, досліджуючи проблему профілактики наркоманії серед підлітків, зазначає, що в останнє десятиліття спостерігається швидке її зростання і раннє виявлення цього явища суттєво покращить ситуацію.

Є. Бітюцька вказує, що конфлікти в сім'ї є емоційним середовищем для формування високого рівня тривожності, яка потім спотворює прийняття реальності і формує адиктивний спосіб взаємодії з нею, тим більше, що, як зазначають зарубіжні дослідники, поведінка батьків часто засвоюється дітьми з дитинства як еталон для наслідування, особливо, коли ці сім'ї, як доводить М. Шиханцев псевдо благополучні (мають високі матеріальні статки, криміногенні, мають жорстокі стосунки у сім'ї, застосовують фізичні покарання, змушуючи дітей терпіти і мовчати та ін.), які Л. Шейнгольд назвав вбивцями душі дитини. У таких сім'ях, де зовнішнє благополуччя відрізняється нестерпними стосунками всередині сім'ї, як доводить А. Личко, є втеча від нестерпної для них реальності, що існує в їх сім'ях. З цього приводу Д. Херст робить висновок про те, що вирішальними психологічними

факторами схильності до адиктивного способу взаємодії з реальністю у підлітковому віці виступають такі, як: емоційна вразливість, невміння керувати емоціями, домінування негативних емоцій, відсутність стійких прихильностей до близьких, почуття ізоляції, спотворене ставлення до дійсності.

Виникнення адиктивної поведінки спричинює гіпоопіка (бездоглядність, жорстоке ставлення до підлітка) або потураюча гіперпротекція, як зауважує А. Гоголева, С. Кулаков, В. Ялтонський, пояснюють адиктивну поведінку як наслідок зниженої здатності самостійно справлятися з труднощами (стрес, нетерплячість, схильність до ризику, гостре почуття розчарування при неможливості задоволення своїх потреб, нездатність уникнути відповідальності, спосіб зняття тривоги, підвищення самооцінки та ін.

Більш виразно найсуттєвіші передумови виникнення адиктивної поведінки у молодших підлітків представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Передумови виникнення адиктивної поведінки у молодших підлітків

№	Передумови виникнення адиктивної поведінки
1	Відчуття безпорадності, покину тості матір'ю ще в грудному віці.
2	Травми розвитку, отримані від батьків через ігнорування ними задоволення базових дитячих потреб.
3	Насильство або занедбаність у перші два роки життя дитини, які супроводжуються болем, небезпекою.
4	Відсутність або недостатність емоційних зв'язків з близькими оточуючими людьми (в сім'ї).
5	Психологічний дискомфорт в сім'ї, жорсткий стиль виховання.
6	Жорстокі фізичні покарання дитини з боку батьків.
7	Спотворення ціннісних орієнтацій.
8	Почуття безвихідного становища.
9	Знижена стресостійкість, особистісна агресивність дитини, нестриманість, пов'язана із спадковістю.
10	Нездатність переборювати життєві труднощі.
11	Нереалізованість у групі ровесників.
12	Відсутність належності до групи ровесників.
13	Системні приниження дорослими і ровесниками.
14	Відсутність довірених осіб.
15	Порушення нормальної послідовності у розвитку з дитячого віку.
16	Комп'ютерна залежність.

В. Ялтонський, Н. Сирота, У. Абшаїхова та ін. визначають такі основні конфліктні сфери у залежних підлітків: «Я» (відчуття провини, страхи, побоювання, порушена самооцінка); сфера стосунків з батьком; сфера стосунків з матір'ю, родиною, минулим і майбутнім [3]. Як відзначають О. Калініченко і А. Лактіонов, у підлітків з адиктивною поведінкою виявлені значні порушення в емоційному спілкуванні з батьками, які виражаються в авторитарних способах функціонально-рольової взаємодії.

Адикти, як зазначає С. Даулінг, ведуть постійну боротьбу з почуттям сорому, провини, відчуттям нікчемності і підвищеною самокритичністю та почуттям безнадії.

Д. Вайант у своїх дослідженнях особистості говорить про наявність зрілих способів захисту від адиктивної поведінки, які виражаються у переважанні позитивних емоцій, турботі про майбутнє, почуття гумору, здатність не вимагати миттєвого результату, бо прищеплюючи підліткам навички оптимістичного мислення, віри в майбутнє, вміння спілкуватися з людьми, психологічну гнучкість можна знизити ризик адиктивної поведінки. У підлітка з оптимістичним поглядом на життя і вірою в краще майбутнє шанси стати адиктом істотно скорочуються.

Висновки. Встановлено, що почуття самотності спричинює формування адиктивної поведінки підлітка. До передумов виникнення адиктивної поведінки у молодших підлітків відносяться: занедбаність у перші два роки життя дитини; відсутність або недостатність емоційних зв'язків з близькими людьми (в сім'ї); жорсткий стиль виховання; жорсткі фізичні покарання дитини з боку батьків (опікунів); почуття безвихідного становища; знижена стресостійкість, особистісна нездатність переборювати труднощі; нереалізованість у групі ровесників.

Перспективи подальшого дослідження мають полягати у площині інтегративних досліджень динаміки формування адиктивної поведінки підлітків як наслідку суб'єктивного почуття самотності.

Список використаної літератури

1. Золотова Г. Д. Сучасні філософські погляди на проблему профілактики адиктивної поведінки / Г. Д. Золотова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 4. – С. 62–69.
2. Король В. М. Соціально-дезадаптована поведінка як шлях до адитивної поведінки неповнолітніх / В. М. Король // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 96–100.
3. Ялтонский В. М. Анализ современных подходов к профилактике наркотиков / В. М. Ялтонский, Н. А. Сирота // Вопросы наркологии. – 1996. – № 3. – С. 91–97.
4. Jacob M. Why Alcohol and Depression Don't Mix. Psych Central / M. Jacob // Last reviewed. – 2013. – January 30.
5. Kanai R. Brain Structure Links Loneliness to Social Perception Current / R. Kanai, B. Bahrami, B. Duchaine // Current Biology. – 2012. – No 20. – P. 1975–1979.
6. Mahler M. S. Thoughts about development and individuation / M. S. Mahler // Psychoanal. Study child. – 1963. – No 18. – P. 307–324.
7. Murphy L. B. Social behavior and personality sympathy / L. B. Murphy. – New York, 1937. – P. 185–200.
8. Nowak M. A. Five rules for the evolution of cooperation / M.A. Nowak // Science. – 2006. – No 314. – P. 63–156.
9. Ong Z. Y. Eating junk food while pregnant may make your child a junk food addict [Electronic resource] / Z. Y. Ong, B. S. Muhlhausler. – Access of mode : <http://www.health.am/ab/more/eating-junk-food-while-pregnant/>.
10. Rogers C. K. The loneliness of contemporary man as seen in the “case of Ellen West” // Annals in Psychiatry / C. K. Rogers. – 1961. – P. 53–58.
11. Russell D. W. The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence / D. W. Russell, L. A. Peplan C. E. Cutrom // Journal of Personality and Social Psychology. – 1980. – No 39. – P. 472–480.

12. Russell D. W. Developing a Measure of Loneliness / D. W. Russell, L. A. Peplau, M. Ferguson // Journal of Personality Assessment. – 1978. – No 42. – P. 290–294.

Транслітерація

1. Zolotova H. D. Suchasni filosofski pohliady na problemu profilaktyky adyktivnoi povedinky / H. D. Zolotova // Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka. – 2012. – № 4. – S. 62–69.

2. Korol V. M. Sotsialno-dezadaptovana povedinka yak shliakh do adyktivnoi povedinky nepovnlitnikh / V. M. Korol // Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka. – 2011. – № 2. – S. 96–100.

3. Yaltonskiy V. M. Analiz sovremennykh podkhdov k profilaktike narkotikov / V. M. Yaltonskiy, N. A. Sirota // Voprosy narkologii. – 1996. – № 3. – S. 91–97.

4. Jacob M. Why Alcohol and Depression Don't Mix. Psych Central / M. Jacob // Last reviewed. – 2013. – January 30.

5. Kanai R. Brain Structure Links Loneliness to Social Perception Current / R. Kanai, B. Bahrami, B. Duchaine // Current Biology. – 2012. – No 20. – P. 1975–1979.

6. Mahler M. S. Thoughts about development and individuation / M. S. Mahler // Psychoanal. Study child. – 1963. – No 18. – P. 307–324.

7. Murphy L. B. Social behavior and personality sympathy / L. B. Murphy. – New York, 1937. – P. 185–200.

8. Nowak M. A. Five rules for the evolution of cooperation / M.A. Nowak // Science. – 2006. – No 314. – P. 63–156.

9. Ong Z. Y. Eating junk food while pregnant may make your child a junk food addict [Electronic resource] / Z. Y. Ong, B. S. Muhlhausler. – Access of mode : <http://www.health.am/ab/more/eating-junk-food-while-pregnant/>.

10. Rogers C. K. The loneliness of contemporary man as seen in the “case of Ellen West” // Annals in Psychiatry / C. K. Rogers. – 1961. – P. 53–58.

11. Russell D. W. The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence / D. W. Russell, L. A. Peplau C. E. Cutrom // Journal of Personality and Social Psychology. – 1980. – No 39. – P. 472–480.

12. Russell D. W. Developing a Measure of Loneliness / D. W. Russell, L. A. Peplau, M. Ferguson // Journal of Personality Assessment. – 1978. – No 42. – P. 290–294.

Железнякова Ю.В.

Аддиктивное поведение как следствие субъективного чувства одиночества младших подростков

В настоящее время в Украине возрос интерес к изучению чувства одиночества как одной из причин отклонений в поведении детей и подростков. Нет единого мнения о причинах возникновения подросткового одиночества. Будучи одной из самых адаптированных и социально незащищенных групп, подростки часто сталкиваются с неопределенностью, неуверенностью, тревожностью. Результатом этого стал выход на первый план в ряде других психолого-педагогических проблем, проблемы подросткового чувства одиночества и его влияния на формирование аддиктивного поведения. Это означает, что перед специалистами стоит задача выявления группы риска несовершеннолетних - то есть тех, кто с высокой долей вероятности может начать злоупотреблять

алкоголем или наркотиками. Выделяется значительное количество биологических, психологических, социальных факторов, которые, как правило, описываются отдельно друг от друга без учета их взаимного системного и динамического воздействия на формирование аддиктивного поведения, что не позволяет целостно и системно оценивать все возможные риски формирования аддиктивного поведения. В связи с этим, особое значение приобретает исследование возникновения и развития аддиктивного поведения как следствия чувства одиночества в подростковом возрасте.

Ключевые слова: одиночество, аддиктивное поведение, подросток, сознание, отчуждение.

Zheleznyakova Y.V.

Addictive behavior consequential subjective feelings of loneliness young teenagers

Currently in Ukraine, due to changes in public awareness, increased interest in the study of loneliness as a cause deviations in the behavior of children and adolescents, caused an increase in the risk groups among them the expansion of socially maladjusted segment of the population, burdened by the problems of alienation and loneliness, thus increasing the likelihood of various manifestations in their addictive behavior.

No consensus not only about the causes of adolescent loneliness, but also the very existence of the phenomenon of teenagers loneliness. As one of the least adapted and vulnerable groups, adolescents are often faced with uncertainty, incertitude, anxiety. The result was the entrance to the fore in a number of other psychological and educational problems, problems of adolescent loneliness and its impact on the formation of addictive behavior.

This means that to the experts the task of detection of juveniles at risk - that is, those with high probability might start to abuse alcohol or drugs. Provided a large number of biological, psychological and social factors that are usually described separately from each other without regard to their mutual systematic and dynamic influence on the formation of addictive behavior that prevents holistically and systematically evaluate all the possible risk of developing addictive behavior.

In this regard, special importance is the study of origin and development of addictive behavior as a consequence of loneliness in adolescence, because that is feeling the most vulnerable and unstable to accept social impacts caused by a number of contradictions inherent in this age.

Key words: loneliness, addictive behavior, teenager, consciousness, alienation.

Железнякова Юлія Володимирівна – старший викладач, аспірант кафедри практичної психології Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

УДК 159.923: 614.23

Карпенко А.П.

ФЕНОМЕН АВТЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто проблему професійної діяльності працівників інженерно-технічних спеціальностей у контексті їх автентичності. Метою